

Interreg

Austria-Hungary

European Union – European Regional Development Fund

ArcheON

FEDEZD FEL

VAS MEGYE és BURGENLAND

RÉGÉSZETI ÉRTÉKEIT!

SZERETETTEL KÖSZÖNTÖK MINDEN ISKOLÁS GYERMEKET!

Csapláros Andrea régész, múzeumigazgató és igaziból a Kronosz időgép kapitánya vagyok. Az ArcheON bázisról indulunk, ahol magyar és osztrák régészek dolgoznak. Mindkét országban három-három helyet választottunk ki, amelyeknek történetét jobban szeretnénk megismerni, és Veletek megismertetni, ezért nagyon bonyolult műszerekkel megvizsgáljuk, majd feltárjuk a földben rejlő, titokzatos tárgyakat.

Képzeld el, hogy beszállunk most az időgépbe és egy hosszú utazást teszünk a múltba. Jól csatold be a biztonsági öveket, mert nagyon sebesen száguldunk vissza az időben! Ha Vas megyében vagy Burgenlandban élsz, akkor ismerős lehet a táj, ahol járunk, így segíthetsz majd azoknak az utastársaidnak, akik itt még nem jártak. Ha jól látom a menetrendet, akkor az első megállónk úgy 7000 évvel ezelőtt lesz, amikor még a nagyszüleid és az ő nagyszülei sem éltek. Ott elővesszük az időtávcsövünket és még néhány ezer évet nézünk vissza, de csak egy pillanatra.

Minden megállónál a navigációs tiszts és az első tiszts segítenek Nektek: elmondják majd, mikor és hol járunk, körbevezetnek benneteket a falvakban, városokban, velük látogatjátok meg házaikban, műhelyeikben a régmúlt embereit.

FELKÉSZÜLTETEK?

5
4
3
2
1

INDULÁS!

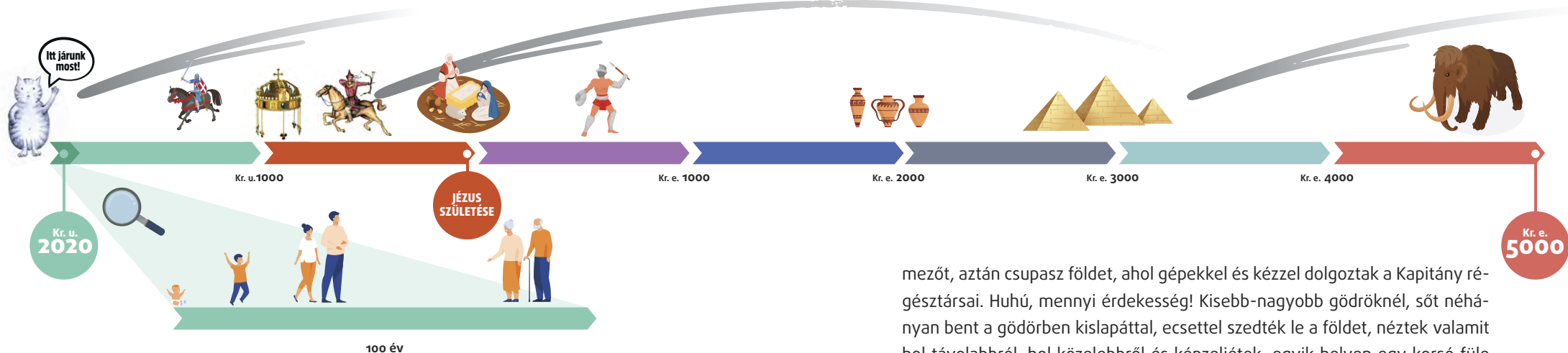
ÜDVÖZLET A FEDÉLZETEN!

– Sziasztok! Üdvözöllek benneteket a fedélzeten! Pamacs vagyok, az első tiszts, ő pedig Pufók, a navigációs tiszts. Mindenki azt hiszi, hogy mi csak egyszerű, egerésző cicák vagyunk, de majd meglátjátok, mi mindent tudunk.

– Nagyon örülünk, hogy eljöttetek a mai időutazásunkra. Itt, a fedélzeten ellenőrzöm az útirányt és minden gyanús jelet továbbítok a Kapitánynak. Azért hívnak Pufóknak, mert imádom a sütitet, mindenhol elfogadom és azonnal meg is eszem. Elmondok nektek egy titkot: amikor a Kapitány a délutáni kávéját kortyolgatja és természetesen telefonál – mert mindig telefonál –, akkor egy szemvillanás alatt csenem el a kávéhoz kikészített kekszet. Utána csak sóhajtozik, hogy ennyi sütit nem kellene enni! Neki nem is! Hozzak nektek is sütit?

– Pufók! Fogd vissza magad! Te is tudod, hogy ilyen sebesség mellett nem lehet sütitni! Amíg 7000 évet megteszünk vissza az időben, addig elmesélek nektek néhány érdekességet. Először is meg kell beszélnünk ezt az időutazást. Az idő haladását mindig mérték az emberek: vegyünk egy egyszerű példát. Minden évben megünnepítitek a születésnapotokat, de csak egyszer. A következőig 1 évet kell várnotok, azaz 365 napot. A Te időszámításod akkor kezdődött, amikor megszülettél. Ha most tíz éves vagy, akkor már több korszakot megéltél a gyermekkorból: voltál csecsemő egy évig, talán bölcsis is, aztán óvodás, most pedig kisiskolás vagy. Az ember saját időszámítása mindig a születésekor kezdődik és a halálával ér véget. Most képzeljétek el, hogy lehetne

a múltból, csatákról, királyokról, hősookról elmondani, milyen régen éltek, ha nem találunk egy napot, amire azt mondjuk, hogy innen számíthatjuk az eseményeket?! Ez a nap a mi európai, keresztény kultúránkban Jézus születéséhez kötődik. Ugye tudjátok, hogy minden évben megünnepeljük? Hogy is hívják ezt az ünnepet? Igen, jól gondoljátok: a Karácsony. Most jól figyeljétek, ez kicsit nehéz lesz: minden olyan esemény, ami Jézus születése előtt történt, azt úgy jelöljük, hogy Kr. e. – azaz Krisztus előtt, ami utána, azt Kr. u. – azaz Krisztus után. Gyakoroljunk: mikor születettél? Kr. u. 2009-ben? A hétköznapiokban természetesen csak úgy mondd, hogy 2009-ben.

Körülbelül 7000 évet megyünk vissza az időben, tehát az idővonalon látod, hogy 2020 évet Jézus születéséig és még tovább 5000 évet kell haladnunk.

– Pamacs, hagyd pihenni szegény gyerekeket – végül is nem matekórán vagyunk! Szerintem az lenne a legjobb, ha megmutatnánk, milyen szuper programmal várjuk a gyerekeket a **Régészet Napján**.

Úgy látom, már az út felét megtettük. Most arról mesélek, mivel foglalkoznak, hogyan dolgoznak a régészek.

- Pufók, ez az én szövegem, én akarom elmondani.
- Ez nem igazságos, Pamacs, én kezdtem. Adj egy sütit és akkor elmondhatod.
- Nem adok, majd akkor, ha kiszállunk. Megígérem, hogy az első megállónál te mesélhetsz a gyerekeknek, én meg elmegyek egerészni.

Gyerekek, képzeljétek el, egyszer besurrantam a Kapitány terepjárójába, amikor elment dolgozni. Azt hittem, néhány perc múlva megérkezünk a múzeumba, ahol majd kényeztetnek, simogatnak, finomságokkal keresik a kegyeimet. De mi történt: éppen elszerűltem a hátsó ülés alatt, egyszer csak iszonyatos rázkódás, dobált össze-vissza az autó, mind a húsz karmommal jól belekapaszkodtam az üléshez – el is szakadt. Egyszer csak zutty! megálltunk. Még a csillagokat is láttam! Gyorsan bebújtam a hátizsákba, ahonnan kikukucskálva láttam egy óriási

mezőt, aztán csupasz földet, ahol gépekkel és kézzel dolgoztak a Kapitány régésztsársai. Huhú, mennyi érdekesség! Kisebb-nagyobb gödröknél, sőt néhányan bent a gödörben kislapáttal, ecsettel szedték le a földet, néztek valamit hol távolabbról, hol közelebből és képzeljétek, egyik helyen egy korsó füle látszott ki, a másik gödörben csontvázat találtak, a harmadikban pénzeket. Láttam, hogy mérőszalagokkal, mérőrudakkal sietnek, aztán rengeteget fény-

Fotó: Kurt Fiebig

képeztek, volt, aki rajzolt is. Azt sem tudtam, hová néztek! Olyan sok ismeretlen szót hallottam, izgultam is, nehogy elfelejtsem. Később otthon besurrantam a dolgozószobába és mindet megnéztem a Kapitány könyveiben.

Tudjátok, a régészek a földben, vízben, barlangokban megtalált csontokat, tárgyakat vizsgálják és állapítják meg, milyen régiek lehetnek. Nagyon fontos a munkájuk, hiszen csak így tudhatjuk meg, hogy éltek régen az emberek. Pufók, légy szíves, segíts elmondani a műszereket, mert ahhoz nem értek olyan jól, mint te.

– Na, jó! Szóval beszélhetek a drónról, szkennerről, fémkeresőről, georadarról. Ezek speciális eszközök, nem is tudom, műszakilag mennyire részletezzem.

– Pufók! Ne legyél undok! Légy szíves, úgy mesélj valamelyikről, hogy ezt a gyerekek megértsék.

– Hmmm. Jó! Először is nézzük a drónokat, tudjátok, azok a kis repülő, zümögő szerkezetek, amiket a földről távirányítással vezérelnek, ráerősítenek egy kamerát, ami fényképeket, filmet készít a levegőben a földről. **Nézzétek meg, hogyan működik.**

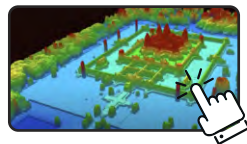
Képzeljétek, a víz alatt is segítik a régészek munkáját a robotok, **erről is mutatunk egy kisfilmet.**

A kedvenc műszerem az egy varázslatos gép: úgy hívják, hogy szkennerek. Ez egy olyan eszköz, amely rajzról, tárgyról, épületről, erdőről – bármiről – képes jeleket küldeni a számítógépnek, amelyek aztán képpé állnak össze a monitoron, bocsánat: a képernyőn. Ezt a képet lehet nagyítani, kicsinyíteni, átalakítani, összehasonlítani más képpel. Képzeld el, hogy a régészek a LIDAR szkennerekkel a föld felszínét lézersugarakkal tapogatják le, és 3D-s képet készítenek erről. Az így elkészült képről eltávolítják a növényzetet, akár egy egész erdőt is, így láthatóvá válik, amit a föld rejt. Ez abban segít nekik, hogy eldönthessék, hol érdemes ásatást végezni. Ezzel a szerkezettel vizsgálják meg Ausztriában, a **Weiden bei Rechnitz** közelében lévő területet, ahol azt feltételezik, hogy régi korokból származó erődítményt, sírokat és bányászati maradványokat találnak. Ha nagyon érdekel benneteket ez a szerkezet, nézzétek meg ezt a filmet!

– Pufók! Ez angol nyelvű film! Ezt nem értik meg a gyerekek!

– Pamacs, ne aggódj, ők nagyon okosak és a képekből mindent megértenek majd!

– Gyerekek, még néhány percünk van a megállóig, addig elmondom nektek, milyen tudósokkal dolgoznak együtt a régészek azért, hogy a legtöbbet elmondhassák nekünk a nagyon-nagyon régen élt emberek életéről. Ha a régészek csontokat találnak, akkor azokról először megállapítják, hogy

embereké vagy állatoké. Ha emberé, akkor azokat az *antropológusok* (olyan, mint a Dr. Csont) vizsgálják, akik megmondják, hogy férfié vagy nőé, hány évesé, egészséges vagy betegé, történt-e valamilyen balesete. Ezt úgy képzeld el, hogy például egy csonton forradás nyomát találják, akkor ott egyszer biztosan eltörtött az a csont és összeforrt. Különböző gépekkel megvizsgálva még azt is megmondják, hogy véletlenül érte baleset, vagy valaki nagyon gonoszul eltörte ezt a csontot.

Az állatcsontokból azt állapítják meg az *archeozoológusok*, hogy milyen állatok éltek egykor a földön, melyekre vadászott az ember és melyek voltak a háziállatai.

– Pamacs, én terhelem a gyerekeket? Én? Amit Te mondasz az nem bonyolult? Nyáááá!

– Figyelem, figyelem! A Kapitány jelentkezik! Kedves Időutazók, hamarosan megérkezünk az első állomáshoz! Mindenki talál az ülése alatt egy dobozt, amiből most vegyétek ki a tolmácsolóeszközt. Csak ezzel értjük meg majd az embereket, mivel több ezer év alatt nagyon megváltozott a beszéd. Találtak egy időtávcsövet, most ezt is érdemes elvinnetek.

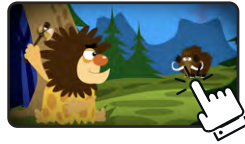
Öveket kikapcsolhatjátok, nyitom az ajtót, kellemes időtöltést!

1. MEGÁLLÓ – SÉ, LÁTOGATÁS A FAZEKAS CSALÁDNÁL

– Pamacs, kérlek, segítsd a tolmácsolóeszközt felvenni mindenkinek. Gyerekek, körülbelül hétezer évet mentünk vissza az időben, ez az őskor. Vegyétek elő az időtávcsövet és forduljatok balra. Figyeljétek Nyuszis Sapkások! Nem arra! Nézzétek merre fordulok és Ti is arra! Így jó lesz! Nézzünk bele az időtávcsőbe a kettes fokozaton. Nem, az 1-es nem jó, mert akkor még nem éltek a Földön az emberek. Nos, mit láttok? Igen, jól látod, a férfiak kőből, fából készült eszközökkel vadásznak. Mit keres ott az a kisfiú? Jaj! Jön a mamut!!!! Jól van, ügyesen félreugrott! Ott a bokrok között pedig gyűjtik a bogyókat, gumókat, növényeket az asszonyok és a gyerekek. Tudjátok, ez majdnem olyan, mint a bevásárlás ma – csak mi egy helyen, a piacon, az élelmiszeráruházakban gyűjtjük kosarunkba, bevásárlókocsinkba az élelmet, amit otthon megfőzünk. Amit

láttunk az az őskőkor (idegen szóval a *paleolitikum*), ahol pedig állunk az az újkőkor (úgy is hívják, hogy *neolitikum*). Most tegyük el a távcsövet és menjünk a faluhoz, addig is hallgassuk meg ezt a dalt.

Nem könnyű bemenni a faluba, látjátok, árok, cölöpfal veszi körül, de van két kapu, amit csak az ismer, aki gyakorlott időutazó! Gyertek bátran! Látjátok, nem nagy ez a falu, mivel ebben az időben nem éltek olyan sokan a földön, mint ma. Hamarosan megérkezünk a Fazekas családhoz, nézzétek, milyenek a házak. Mihez hasonlítanak? Igen, majdnem olyanok, mint a Skanzenben láthatóak. Látjátok a házak között a keskeny árkokat? Itt vezetik el a csapadékvizet, tehát az esőt. Vigyázzatok az épületek mellett a

Fotó: Savaria Múzeum

gödörkre! – ezek a hulladéktárolók, olyanok, mint otthon a kuka. Érzitek milyen finom illat száll felénk? Nézzük is meg, mit süt Fazekas néni a kemencében! Ó, kenyér! Igen, jól mondd, tényleg olyan, mint egy üres pizza. Menjünk közelebb és közben mindent jól nézzetek meg. Kapcsoljátok be a tolmácsgépet!

– Tudjátok, Gyerekek, itt egy nagy család lakik együtt: szülők, nagyszülők, testvérek, unokatestvérek és még sorolhatnánk, ezért ilyen nagy a ház. Mindenki közösen dolgozik, segítik egymást. A faluban ők a fazekasok – tehát ők készítik az agyagedényeket: tányérokat, csuprokat, fazekakat, szóval mindent. Ezért hívják őket Fazekas családnak.

– Jó napot, Fazekas néni! Jól vannak? Bejöhettünk a kis időutazó csapatunkkal?

– Pufók, Pamacs! Áldott napot nektek is! Gyertek csak! Ma különös álmot láttam, tudtam, hogy kedves vendégek érkeznek.

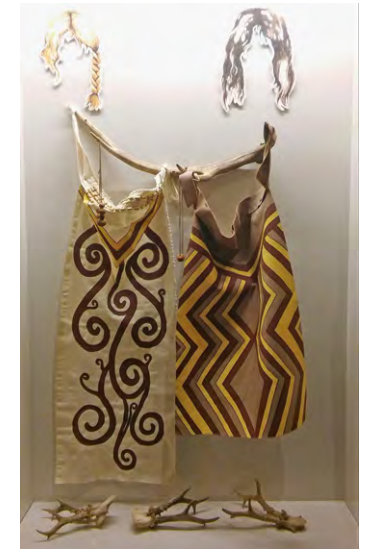
– Mindenki itthon van?

– A férfiak éppen a mezőn dolgoznak, aratnak, ketten elmentek az erdőbe vadászni. Mi, asszonyok most itthon teszünk-veszünk. Gyertek, bemutatlak benneteket! Itt az istállóban a kecskékkal, tehenekkel Ka és Ti foglalkozik. Gyertek be a házba, a lányok éppen készülődnek az ünnepre.

– Látjátok, Gyerekek, ők is a dús, hullámos hajukat középen választják el, úgy, mint ti is, lányok. Ez semmit nem változott az idővel. Megkérdezzük Bo-t és Ri-t! Lányok, elmeséletek, miből készülnek a gyönyörű ékszereitek?

– Pamacs, Pufók, de jó, hogy eljöttetek! A kedvenc nyakláncomat agyaggyöngyből, csiszolt kőgyöngyökből, kagylókból, csont- és fogcsüngőkből fűztem fel. Most készült el az ünnepi kötényünk is. Ugye szép lett?

– A kedves vendégeket szeretnénk megkínálni Mamó bogyós kásátával! Lányok, hozzátok az edényeket!

Fotó: Savaria Múzeum

Fotó: Tárczy Tamás

– Ó, de szépek azok a csuprok! Mivel festettétek meg? Tudjátok, Gyerekek, ebben a korban és még nagyon-nagyon sokáig nincsenek festékboltok, mindenki maga készíti a festéket a fonalakhoz, kerámiához.

– Csak halkan mondom el, mert éppen most kísérleteztük ki, mitől lesznek ilyen szép élénk színek. A festékeket porrá őrölt kagyló-, csiga- és tojáshéjból, gyantákból, olajakból, növényi festékekből, vérből, szénből, okkerből, színes ásványokból készítjük. Ez a nagy titok! Próbáljátok ki Ti is otthon!

– Nagyon szépen köszönjük a vendéglátást! Megyünk, mert hosszú út vár még ránk! Viszontlátásra!

– Az éltető Nap áldásával térjetez útra! Segítsen benneteket a Földanya, az Erdők és Vizek szellemei és a gyógyító szél repítsen vissza egyszer!

– Indulhatunk, Gyerekek! Pufók, mit tettél a táskádba?

– Semmi közöd hozzá! Mamó süttött nekem bogys sütit, de ebből nem adok senkinek!

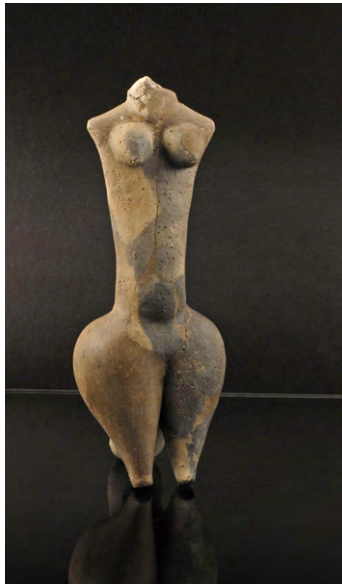
– Gyerekek, ne vegyétek fel ezeket az agyagfigurákat! Hogy miért töröttek? Nem, nem azért, mert a rossz gyerekek mindet eltörték. Erről nem mesélhetnek, vigyáznak, hogy ne is jöjjön idegen akkor, amikor az isteneikhez imádkoznak. Ezekhez a szertartásokhoz van köze a kis szobroknak, amiket úgy hívunk, hogy *idolok*. Igyekezünk, mert még lekéssük az időgépet!

– Beszállás!

– A Kapitány jelentkezik! Pufók, Pamacs, jelentést kérek! Mindenki beszállt?

– Igen, jelentjük, mindenki a fedélzeten! Övek becsatolva! Indulhatunk!

– Gyerekek, nagyon különös megálló következik, csak rövid időre állunk meg! További kellemes utazást!

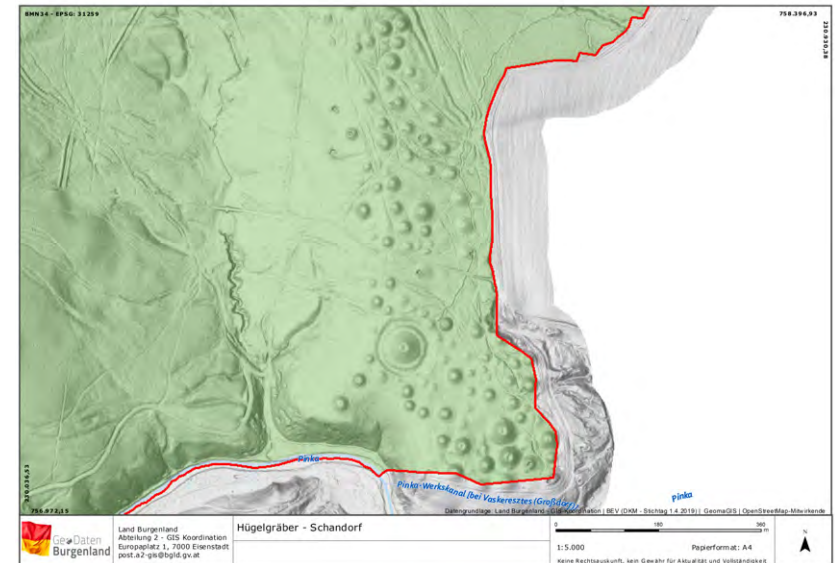

Fotó: Tárczy Tamás

2. MEGÁLLÓ – SCHANDORF

– Mielőtt megállnánk Schandorf környékén, elmondjuk miért lesz érdekes a hely.

– Voltatok már nagyon magas kilátóban, toronyban, esetleg repülőgépen? Ugye Ti is azt tapasztaltátok, hogy felülről, minél magasabban vagyunk, annál jobban belátunk óriási területet és azt is jobban látjuk, amit a földről nem ve-

szünk észre. Nézzétek meg ezt a képet! Olyan, mintha kis buborékok lennének a zöld rész jobb oldalán. Meg is érkeztünk! Kiszállunk és séta közben me-sélek!

– Látjátok, ezek kisebb-nagyobb halmok. A régészeket nagyon érdekelte, mi lehet itt. Természetesen tudták, hogy a halmok alatt sírkamrák lehetnek, ezt már megtanulták az egyetemen. De azt nem tudták, kik, mikor temetkeztek ide.

– Pufók, visszamegyek a Kapitányhoz! Nem szeretek itt lenni!

– Pamacs, állj! Ha most visszamész, beárullak a Kapitánynak és biztosan nem lehetsz többet régészmacska. Majd mehetsz a cserépmosókhoz, vagy cipelheted a régészek felszerelését télen, nyáron, hóban, fagyban, tűző napsütésben, esőben, viharban...

– Jó, jó, jó! Ne is mondd tovább! Maradok, csak fogd meg a mancsomat.

– Gyerekek, Ti nem vagytok ilyen butuskák, ugye? Nézzetek szét, nem is látnak olyan messzire, mint fentről, ahonnan azt állapították meg, hogy egy nagy területen több csoportból álló, közel 420 halom található. Itt, Schandorf határában lévő halom alatt kővel kirakott sírkamrában egy férfi hamvait és sok tárgyat találtak. A nagyméretű fekete és vörös festésű, bikafejes füllel díszített urnák mellett egy bronz ruhatű is előkerült, amelyek alapján megállapították, hogy a halottat Kr. e. 620 és 500 között helyezték a sírba. Ezeket a halmokat kutatják tovább itt a régészek. Visszaszállunk és mutatok egy gyönyörű képet!

– Végre! Gyertek gyorsan! Zárjuk az ajtókat! Kapitány, mindenki visszaért, indulhatunk!

– Vaskeresztesen egy hasonló halomsírból kerültek elő ezek a gyönyörű urnák és az evő- és ivókészletek. Tudjátok, az emberek koronként másképp temetkeztek. Gyakran ékszereket, fegyvereket találnak a régészek a sírokban,

Fotó: Tárczy Tamás

így kiderül, hogy például egy harcos vagy egy gazdag asszony nyugszik ott. Sokszor előfordul, hogy nemcsak üres edényeket, hanem egykori ételmaradványokat is találunk. Úgy gondolták, hogy az elhunyt szeretteiknek szükségük lesz ételre, itatra a túlvilágon is.

– Figyelem, figyelem, itt a Kapitány! Kérem, mindenki vegye fel a tolmácskészüléket, mert a római korhoz érünk! A 2-es csatornára, latinra váltsatok. A határon elképzelhető az ellenőrzés, de ez ritkán fordul elő. Ő, itt is vannak a barátaim! Salve Marcus! Lucius is szolgálatban van? Ismét időutazókat hozok. Igen, ismét villa rustica, aquaeductus és Savaria határa lesz a téma! Ő, köszönjük a kedves ajándékot! Hamarosan szabadságra megyek, de September-ben jövök újra!

– Kedves barátaink igazi csemegéket küldtek nektek – a bort és az olajat meghagyjuk a Kapitánynak, de a gyümölcsöket és a mézes-mandulás csemegét kiosztanám, ha Pufók nem tette volna el az egészséget. Pufók, légy szíves, vedd ki a táskádból! Az egészséget! Úgy, és most add a Gyerekeknek! Köszönöm!

3. MEGÁLLÓ – DOZMAT, SAVARIA AQUAEDUCTUSA, AZAZ VÍZVEZETÉKE

– Gyerekek, tudjátok, hogy a levegőn kívül mi a legfontosabb a növényeknek, állatoknak, embereknek az élethez? Igen, jól gondoljátok: a VÍZ! Nézzétek meg ezt a rajzfilmet a víz körforgásáról!

Láttátok, hogyan lett a vízcseppből vezetékes víz. Képzeljétek, ez a római korban is így volt. Ha jártál a Savaria Karneválon, talán be is öltöztél római ruhába, akkor biztosan tudod, hogy a mai Szombathelyt úgy hívták, hogy Savaria. Claudius császár uralkodása (Kr. u. 41 – 54) alatt alapították. A város területét kijelölték és körbeszántották, majd a mérnökök kijelölték az utakat, a várost körülvevő falakat, amelyek már az első épületekkel együtt megépültek. A víz- és csatornahálózatot, *Savaria aquaeductus*át (vízvezetékét) is ekkor tervezték és építették meg. Kiszállunk és megnézzük a vezetéket!

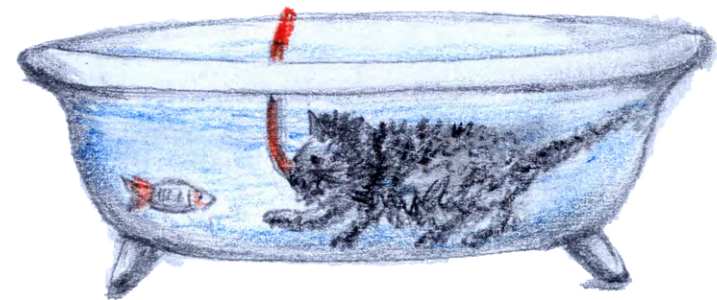
Fotó: Anderkó Krisztián, Derdák Ferenc

– Honnan jött a víz? A Szombathely közelében található hegység több forrásának vizét összegyűjtötték, és több mint 25 kilométer hosszú, földalatti vezeték segítségével juttatták el Savariába. Ha jártál a hegyekben kirándulni, biztosan találsz forrásokat, talán ittál is belőlük, sőt a kulacsodat is megtöltötted! Ugye milyen friss és jó ízű volt! A csatorna a Római Birodalom nagyobb vízvezetékei közé tartozott méretei és a szállított víz mennyisége alapján. Az elmúlt évtizedekben több szakasza is felszínre került Bucsú, Sé és Dozmat határában. Sok esetben még ma is „működnek” és szállítják a dombok felől a vizet a völgybe. A régészek továbbra is kutatják a vízvezetékét, hogy Savaria történelméről a vízfogyasztáson keresztül is többet tudhassunk.

Beszállás után megnézzük a feltárásról készült tudósítást!

A víz tisztaságára minden korban vigyáztak, ma is mindenkinek ügyelni kell erre és arra is, hogy csak annyit fogyasszunk, amennyire valóban szükségünk lehet. Vigyázz Te is!

– Képzeljétek, Pamacs nagyon szeret pancsolni! Ha besurran a Kapitány fürdőszobájába, ki sem lehet kergetni. Bemászik a fürdőkádba, a mosdóba és nem is merem megmondani, hová még... ott is van víz...

– Pufók, hagyd abba, mert én is elárlom, hogy majdnem bent maradtál egyszer a hűtőszekrényben, amikor...

4. MEGÁLLÓ – BURG, „VILLA RUSTICA”

– Lehet, hogy jártál már Burg-ban és fürödtél a tóban is. Mi nagyon szeretünk idejárni Pamaccsal. Képzeld, a tó közelében a római kori maradványokból arra következtetnek a régészek, hogy egy villagazdaság, azaz „villa rustica” lehetett itt. Ezt mi is így gondoljuk! Igaz, Pamacs?

– Mit is jelent a villagazdaság? Ma családi gazdaságnak hívjuk. (Ha van kedved, nézd meg ezt a rövid videót a családi gazdaságról!)

Tehát egy család nagyobb területen földet művel, növényeket termeszt, állatokkal foglalkozik saját maguk ellátására és eladásra is. Ha már jártál a szüleiddel a piacon, akkor láttad, hogy sokan hoznak a kertjükből zöldségeket, gyümölcsöket, a gazdaságból tejet, túrót, tojást. Lehet vásárolni házi savanyúságot, szárított zöldséget, virágot. Körülbelül így kell elképzelni ezt a római korban is.

Kik éltek ezekben a villagazdaságokban? A római hadseregben a katonának 25 év után, amikor befejezték a katonai szolgálatot, pénzt és földet adtak, ahol gazdálkodhattak. Őket hívjuk *veteránoknak*. (Hallottad már ezt a szót? Ma is használjuk azokra a nagyon idős férfiakra, akik fiatalabb korukban katonák voltak, talán még harcoltak is valamelyik háborúban.) A veteránok egy része nem

a városban, hanem katonai szolgálatuk fejében kapott földbirtokaikon élt, amelyek mezőgazdasági termeléssel foglalkozó villagazdaságok jöttek létre.

A villák berendezéséről a környékről a zsennyei és a parndorfi állhat példaként. A parndorfi nagyméretű villa gazdagon díszített termeit padlófűtéssel látták el, szobáit színes falfestmények, a padlókat mozaikok borították. A fekete és fehér kövekből kirakott padlóminták mellett mitológiai alakok tűnnek fel. Zsennye határában egy nagyméretű villa néhány helyiségét sikerült feltárni, amelyek közül az egyik termet szintén fekete-fehér kövekből kirakott mozaikpadlóval borították. A váltakozó színű, háromszögekből álló, kör alakú központi mintát növényi motívumok veszik körül.

A parndorfi villa honlapja, ahol még nézhetsz fotókat:

Pufók, merre vagy!? Mindig azt hiszi, hogy talál még itt egereket, tejet, ínycségeket. Gyere már! Következik az utolsó állomás! Irány Savaria!

5. MEGÁLLÓ – SZOMBATHELY, A ROMKERT

– Gyerekek, most visszatérünk a jelenbe és meglátogatjuk Szombathelyen a Romkertet. Ott mesélünk nektek Savaria Mercurius szentélyéről és a vámházzról. Kapitány, indulhatunk vissza a jelenbe!

– Amíg megérkezünk, nézzük meg, milyen nevezetességek maradványai találhatók a Romkertben. Azért választottuk a korok közül a jelent, mert így a római kortól napjainkig mindent láthattok. A Romkert területe és több évezredet átölelő épületmaradványai lehetővé teszik Szombathely történetének bemutatását. Az egykori városfalon belül található a Mercurius szentély. A helytartói palota mellett a Romkert másik nevezetessége a Borostyánkő út és a mellette feltárt vámállomás, a kereskedő- és iparosnegyed maradványai láthatók. Ezek mindegyike az egykori városfalon kívül található. Ezek közül most az ArcheON bázison a Mercurius szentéllyel és a vámházzal foglalkoznak.

Fotó: Tárczy Tamás

A MERCURIUS SZENTÉLY PUFÓKKAL

Képzeld el, hogy kereskedő vagy Savariában és éppen árut szállítanál a birodalom valamelyik városába. Mit tennél az utazás előtt? A legbölcsebb az lenne, ha elmennél a városfalon belül, a Mercurius szentélybe és áldozatot mutatnál be, kérnéd Mercuriust, hogy segítsen utadon. Mercurius római isten védelmezte a kereskedőket és utazókat. A régészek szerint a szentély négyszögletes alaprajzú, oszlopokkal tagolt épület volt. Mercuriusnak szentelt oltárok, Mercuriust ábrázoló dombormű, fogadalmi ólomszobrocskák, áldozati tálak, kancsók és füstölőtálak kerültek elő innen.

A VÁMHÁZ PAMACCSAL

A Borostyánkő úton zajló nagy kereskedelmi forgalom a császári rendeletek alapján nem a városon keresztül haladt, hanem Savariát elkerülte. (Ma is a nagyvárosok szélén körgyűrűket építenek ki, hogy a kamionok, teherautók ne a belváros utcáin menjenek! Tudod, miért? Ezzel csökkentik a forgalmat, a zajt és a levegő szennyeződését.) A külvárosban a Borostyánkő út oldalán vámállomás működött, amely a területen áthaladó kereskedelmi forgalmat felügyelte. Az utazó, amikor elérkezett a vámállomáshoz, vámnyilatkozatot kellett készíteni azokról az árukról, amelyeket magával vitt. Le kellett írni az értéküket, vételárukat. A nyilatkozat alapján szabták ki azt az összeget, amit fizetnie kellett az áru után. A vámos átkutathatta az utas poggyászát, bele nézhetett az utasnál lévő levelekbe, írásos dokumentumokba is. Ha az utasnak nem volt annyi pénze, hogy a vámot kifizesse, akkor a vámosok az árut elvették, zálogba tették mindaddig, amíg az utas ki nem fizette a vámot. A vámállomás több helyiségből állt (Savariában padlófűtéssel rendelkezett), ebben lakott a több emberből álló személyzet. A korábban előkerült feliratok alapján sejteni lehetett a vámállomás létezéséről, de helyét a terület feltárásakor előkerült egyedülálló bronz vámbélyegző pontosította. Hosszú ideig egyedülálló volt a birodalom területén ez a bélyegző.

A 2018-as ásatásról szóló tudósítást itt láthatod.

Fotó: Savaria Múzeum

- Hosszú utat tettünk meg a Fazekas családtól Savariaig.
- Elfáradtatok? A világon nagyon sokan dolgoznak azon, hogy minél többet tudjunk az emberiség múltjáról. Reméljük, hogy sok-sok újdonságot mesélünk Neked! Ha szeretnél még többet tudni és persze találkozni velünk, gyere el hozzánk, a múzeumba!
- És hozzál sütit nekem!
- Búcsúzunk, de nem örökre! Ígérd meg, hogy meglátogatsz Pamacsot,
- Pufókot,
- és a Kapitányt!

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ IDEGEN SZAVAK, KIFEJEZÉSEK

antropológia: embertan, az emberi faj tudományos tanulmányozása; az ezzel foglalkozó embert **antropológusnak** hívjuk

aquaeductus: vízvezeték

archaeobotanika: régészeti növénytan, az ezzel foglalkozó embert **archeobotanikusnak** hívjuk

archeológia – régészettudomány: az emberiség történelmét, kultúráját a régészet a feltárt tárgyi emlékek módszeres vizsgálatával végzi

archaeozoológia: régészeti állattan, az ezzel foglalkozó embert **archeozoológusnak** hívjuk

drón: olyan repülőeszköz, mely ön- vagy távirányítással rendelkezik, ezért feladatán nincsen szükség pilótára (az angol drone szóból származik, amelynek jelentése here (méh) vagy igeiként (méh)zűmmögés)

geofizikai vizsgálat: a Föld belsejében, környezetében zajló fizikai jelenségeket vizsgálja

fpaliszád: karósánc, cölöpfal

geológia: a Föld felépítésével, szerkezetével és történetével foglalkozó tudomány, az ezzel foglalkozó embert **geológusnak** hívjuk

Kr. e. (Krisztus előtt): Krisztus születése előtti idő

Kr. u. (Krisztus után): Krisztus születése utáni idő

legio: a Római Birodalom hadseregének katonai egysége

neolitikum: újkőkor

pápai prelátus: a papság számára a pápa által adományozott rang

régészeti lelet: a régészeti feltáráson előkerülő, dokumentált tárgyak

relief: dombormű

provincia: a Római Birodalom legnagyobb, Itálián kívüli területi és adminisztrációs egységei

rondella: fél vagy háromnegyed kör alakú bástya

szkenner: képfeldolgozó készülék, amely rajzot, ábrát, tárgyat a számítógép által értelmezhető jelekké alakít át (az angol 'scanner' pásztázó szóból származik, mivel az eszköz „sorról sorra” pásztázva olvassa be a rajzot, tárgyat)

veterán: a 25 év szolgálat után leszerelt katona az ókori római hadseregben

villa rustica: városoktól független gazdasági és lakóépület- vagy épületegyüttes-típus az ókori Római Birodalomban

FELHASZNÁLT IRODALOM

Csapláros Andrea, Sosztarits Ottó: Múlt a jelenben – Savaria, Szülőföld Kulturális, Sport és Örökségvédelmi Egyesület, Szombathely, 2016.

Farkas Csilla (Hrsg): Időcsiga. Újabb eredmények Vas megye őskorának kutatásában – Zeitschnecke. Neue Forschungsergebnisse zur Vorgeschichte vom Komitat Vas. Szombathely, 2011.

Károlyi Mária: Napszülöttek. Savaria földjének ősi kultúrái a rómaiak előtt. Szombathely, 2004.

Kiss Gábor, Mladoniczki Réka, Tárczy Tamás: J.P.I. ROMKERT VEZETŐ (kézirat, 2014.)

Nagy Marcella: Változó kultúrák a változó tájban (kézirat, 2015.)

Szilasi Attila Botond: Vas megye és Burgenland őskori és római kori régészeti története. (kézirat, 2020.)

AJÁNLOTT IRODALOM

Bevezetés a régészet világába (Szalay Könyvek)

A római birodalom – Felemelkedése és bukása

Az őskor – kis felfedező zsebkönyvek

Adams, Simon: Régész detektívek

Beke Mari: Az őskortól Leonardóig

Boronkay Iván: Római regék és mondák

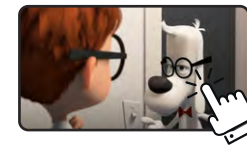
Erne, Andrea: A rómaiak

Nielandt, Dirk: A hanta banda – Őskori kaland

Ruzicka, Oldrich: Őskor

Schaller, Andrea: Mi MICSODA – RÉGÉSZET – Feltárul a múlt

Egy igazi kalandfilm ajánlója:

Kiadó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

Felelős: Csapláros Andrea, múzeumigazgató

Grafika és tördelés: Compass Web & Média Kft.

Dátum: 2020.

Jelen e-kiadvány az INTERREG V-A Ausztria-Magyarország Program keretében megvalósuló ArcheON (ATHU121 számú) régészeti projekt keretében készült. A projekt az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatásával valósul meg.

KERÁMIA-SUDOKU

Rajzold be a hiányzó formákat az üres négyzetekbe! Adott sorban és oszlopban csak egyszer szerepelhetnek az edények!

Megoldás